

Sanja Orlić,
policijska službenica,
Policijska uprava Primorsko-
goranska, MUP RH

mr. sc. Hrvoje Filipović,
predavač na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu

**PRIMJENA TEHNIKE PROFILIRANJA KAO METODE U
KRIMINALISTICI S OSVRTOM NA KONTROLU PRELASKA
DRŽAVNE GRANICE I SUZBIJANJA PREKOGRANIČNOG
KRIMINALITETA**

Sažetak

Posao granične policije kao specijalizirane djelatnosti Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske podrazumijeva nadzor državne granice koji se odnosi na obavljanje kontrole prelaska osoba i zaštitu državne granice. Iako se smatra specijaliziranom djelatnosti, granična policija, u smislu nadzora državne granice, provodi i aktivnosti sa ciljem sprječavanja i otkrivanja kaznenih djela i prekršaja i pronalaska počinitelja. Svakako treba istaknuti da zbog svoje specifičnosti, radnje koje provodi granična policija i koje se odnose na istraživanje kaznenih djela, odnosno istraživanje prekograničnog kriminaliteta, u obimu nisu jednake onima koje provodi kriminalistička policija. To, naravno, ne znači da se policijski službenici granične policije ne bi trebali služiti i suvremenim metodama u istraživanju i prevenciji kažnjivih radnji. Obavljajući svoje poslove policijski službenici granične policije s različitim stupnjem obrazovanja, kognitivnim sposobnostima i motivacijom, u svakodnevnom radu mogli bi se služiti, pored postojećih raspoloživih alata i tehnikom profiliranja putnika, upravo pri otkrivanju počinitelja kaznenih djela i prekršaja, odnosno žrtvi određenih kaznenih djela. Iako tema ovog rada ima širi kontekst, rad ima za svrhu pojasniti na koji način bi se tehnika profiliranja na državnoj granici mogla primjenjivati i razjasniti kontroverzu javnosti o samom profiliranju, njegovoj složenosti i mogućim rizicima za nedužne građane, te kako se postupak profiliranja kod prelaska državne granice ne bi trebao provoditi na temelju etničkog podrijetla. Naime, službenici granične policije

sukladno analizi rizika granične policije, u obvezi su poznavanja indikatora rizika na temelju kojih bi trebali znati i moći provoditi profiliranje putnika, s ciljem otkrivanja počinitelja kaznenih djela ili prekršaja vezanih uz kontrolu prelaska državne granice. Zbog nedostatka edukacije u većini slučajeva postupak profiliranja zapravo se provodi isključivo na temelju intuicije, a policijski službenici ponekad nisu toga ni svjesni.

Ključne riječi: *profiliranje, indikator rizika, kontrola, kriminalitet, državna granica, granična policija*

1. Uvod

Popularizacijom suvremenih metoda kriminalistike kroz američke televizijske serijale, tehnika profiliranja bez obzira radi li se o profiliranju počinitelja kaznenog djela ili putnika prilikom kontrole prelaska državne granice, postala je zanimljiva možda više laicima nego znanstvenicima. Iako ju neki smatraju novijom metodom u radu istražitelja kaznenih djela, ističući sumnju trebaju li se uopće policijski službenici služiti ovakvom tehnikom, neke povijesne činjenice o kojima će biti riječi u poglavljima koja slijede, tome ne idu u prilog. I dok je s jedne strane primjena tehnike profiliranja počinitelja najtežih kaznenih djela relativno poznata, međutim u svijetu različito prihvaćena kao tehnika koja će dovesti do otkrića počinitelja kaznenih djela, primjena profiliranja putnika prilikom prelaska državne granice, gotovo je nepoznata u Hrvatskoj upravo onima koji bi je u svome svakodnevnom radu trebali primjenjivati, ne bi li njenom primjenom otkrili rizične osobe, odnosno putnike sumnjiva ponašanja. Stoga intencija ovog rada je približiti metodu profiliranja njezinim krajnjim korisnicima, upravo iz razloga što su uz istu vezane mnoge kontroverze i zablude ponajviše o osobama koje ju primjenjuju i koje navodno posjeduju rijetke sposobnosti i sebe smatraju ekspertima za otkrivanje laži i obmana. Međutim, usprkos prijedorima, zabludama i rizicima primjene, te nadasve činjenici kako je u središtu njene primjene čovjek, ova tehnika ni u kojem slučaju ne bi se trebala nalaziti na marginama interesa kriminalistike.

2. O pojmu i definiciji profiliranja

Profiliranje i profilacija svoje porijeklo nalaze u francuskom jeziku u riječi *profil*, koju Hrvatski jezični portal uz definiciju koja se primjenjuje u arhitekturi, definira kao ukupnost činjenica koje služe da se tko ili što razlikuje od drugoga, identitet, izgled, dojam. Hrvatski jezični portal opisuje značenje glagolske imenice profiliranje, kao izraditi/izrađivati, (na)pisati ili opisati/opisivati profil. Osim toga, definira i značenje pojma profilacija kao stjecanje

identiteta. S obzirom da se pojam profiliranje već uvriježio u oskudnoj hrvatskoj stručnoj literaturi o ovoj temi, u ovom radu neće biti korišten pojam profilacija, iako je u posljednje vrijeme zbog migrantske krize, od dijela hrvatske javnosti i policijske struke bio često korišten.

U prvom radu na temu kriminalističkog profiliranja u Hrvatskoj (Slaviček i Doležal, 2012:158) nudi se više različitih definicija profiliranja stranih autora, a autori su se odlučili kako je kriminalističko profiliranje opći pojam koji obuhvaća proces donošenja zaključaka o osobinama isključivo počinitelja kaznenog djela, odnosno da će se počinitelj kaznenog djela ponašati slično i u međuljudskim odnosima, kao što se ponaša kod počinjenja kaznenog djela.

2.1. Neke općenite činjenice o tehnici profiliranja

Profiliranje je izraz za postupak svojevrsne procjene ljudskog ponašanja jer ono u svojoj naravi nije ništa drugo, nego promatranje ljudi. Osim procjene ponašanja osobe, izrada profila počinitelja (Zarse,2014:667) uključuje i analizu mjesta događaja, odnosno pronađenih dokaza, da bi se na taj način izradio profil počinitelja. Praktična psihologija ljudskog ponašanja sve je više prisutna u svakodnevnom životu i u primjeni u kriminalistici, međutim istovremeno i nedovoljno zastupljena u edukaciji policijskih službenika u Hrvatskoj, posebice granične policije.

Različita svijest o važnosti psihologije ljudskog ponašanja i njezine primjene u kriminalistici, vjerojatno svoje razloge nalazi u činjenici da je ljudski mozak još uvijek najmanje istražen ljudski organ, a upravo je on odgovoran za složenost ljudskog ponašanja, te u činjenici da je psihologija ljudskog ponašanja uvijek bila bliže kriminologiji, nego kriminalistici. S obzirom da pripada u još nedovoljno istraženu metodu, primjena tehnike profiliranja ljudi često je izložena kritici javnosti posebno psihologa, zbog pitanja njezine znanstvene utemeljenosti. Iako je postala popularna zahvaljujući psihologu 50-tih godina prošlog stoljeća dr. Jamesu Brusel, koji je zaslužan za uhićenje počinitelja serije ubojstva u Sjedinjenim Američkim Državama (Slaviček i Doležal,2012:157), nakon što su se sve policijske metode pokazale beskorisnim. Upravo taj psiholog izradio je psihološki profil počinitelja i zahvaljujući njemu, on je otkriven. Ovo je otvorilo put popularnosti ovog alata u istraživanju kaznenih djela i počinitelja, a putem televizijskih serija i filmova kroz junake u ulogama detektiva, koji su istražujući ponašanje počinitelja razjašnjavali najteže zločine, dobilo je još više na popularnosti, ali i kritici. Nakon uspjeha u otkrivanju počinitelja serije ubojstva, u Sjedinjenim Američkim Državama postupak izrade psihološkog profila počinitelja kaznenog djela nazvano je psihološko profiliranje počinitelja ili poznatije kao *offender profiling*. Tehnika profiliranja počinitelja najtežih zločina postala je uz ostale svakodnevni alat *Behavioral Analysis Unit*, koja djeluje unutar savezne kriminalističko-istražne i obavještajne agencije poznatije

kao FBI (od engl. *Federal Bureau of Investigation*). U anglosaksonskoj stručnoj literaturi ovisno o tome na koga ili što se odnosi, ova tehnika dobiva nazive: *criminal profiling*, *offender profiling*, *data profiling*, *ethnic profiling* i *predictive profiling*.

S obzirom na kompleksnost ove tehnike i različitost njene primjene, u radu će djelomično biti objašnjena primjena kriminalističkog profiliranja, kojemu je cilj identifikacija počinitelja najtežih zločina (Zarevski,2015:248) ubojstva, požara, silovanja, pedofilije, sadističkih tortura, postmortem sakaćenja, sotonističkih i ritualnih zločina, kultovi i sekte, a detaljnije tehnikom profiliranja putnika kod kontrole prelaska državne granice koje u osnovi predstavlja *predictive profiling*. Svrha profiliranja temeljem predikcije je da se prilikom granične kontrole rano identificira putnike sumnjiva ponašanja, točnije počinitelje kažnjivih radnji kojima se ugrožava sigurnost državne granice. Ova tehnika profiliranja temelji se na snazi predikcije (predviđanja) slijedom indikatora rizika i procjene prijetnje, a potreba njene primjene proizlazi iz analize rizika granične policije. Svrha profiliranja, kod provođenja granične kontrole je (Vrđuka,2009:292) postizanje veće otkrivačke djelatnosti i postizanje preventivnog učinka na državnoj granici.

Iako bi se u kontekstu pojma kriminalističkog istraživanja, nabrojani nazivi tehnika profiliranja u Hrvatskoj mogli objediniti zajedničkim nazivom kriminalističko profiliranje, ono je ipak pojam koji se koristi samo za profiliranje počinitelja kaznenih djela, u kojem se prema načinu počinjenja i pronađenih tragova na mjestu događaja izrađuje profil počinitelja kaznenog djela. Profiliranje se u principu temelji (Bourque,2009:6) na tri sigurne pretpostavke:

- ljudsko ponašanje je predvidljivo,
- počinitelji čine kaznena djela na dosljedan način i to ih razlikuje od ostalih prijestupnika i
- način na koji počinitelji čine svoja kaznena djela, povezan je sa njihovim osobnim karakteristikama.

Profiliranje se najčešće sastoji (Zarevski,2015:248) od nekoliko faza i to:

- evaluacije samog kaznenog djela (modus operandi ili način počinjenja),
- sveobuhvatne evaluacije specifičnosti mjesta zločina,
- sveobuhvatne analize žrtve ili žrtava, evaluacije preliminarnih policijskih izvještaja,
- evaluacije protokola autopsije medicinskog istražitelja,
- konstruiranje profila s kritičnim karakteristikama počinitelja,
- te istražne sugestije predviđene na osnovi konstruiranog profila.

Ovakav način profiliranja koje se sastoji od zahtjevnih faza vrednovanja kaznenog djela, nije upotrebljiv za profiliranje putnika prilikom kontrole prelaska državne granice ili suzbijanja prekograničnog kriminaliteta, s obzirom da se takvo profiliranje putnika zapravo temelji na predviđanju policijskog službenika o tome da bi određeni putnik slijedom indikatora rizika mogao biti počinitelj određene

kažnjive radnje. U osnovi takvo profiliranje polazi od razmišljanja policijskog službenika kao kriminalca, nakon čega on koristi svoje iskustvo za procjenu prijetnji i na temelju toga zaključuje o riziku.

Nažalost, primjena tehnike profiliranja kod obavljanja kontrole prelaska granice kroz stručnu literaturu spominje se u uglavnom uz negativni aspekt profiliranja na temelju etničkog podrijetla putnika u zračnim lukama, kod kojeg je jedan od ranih indikatora rizika upravo etničko podrijetlo putnika. U svezi s time važno je spomenuti primjer na koji izraelska policija provodi postupak profiliranja putnika u svojoj glavnoj međunarodnoj zračnoj luci Ben Gurion. U primjeni tehnike profiliranja agenti sigurnosti tragaju za putnicima s lošim namjerama, pri čemu se služe podacima iz baza podataka koje se odnose na informacije o putnicima koji često putuju i time su izuzeti od čestih i detaljnih provjera, u odnosu na putnike o kojima nema podataka o prethodnim putovanjima, te na temelju ponašanja putnika prilikom odlaska ili dolaska i etničkog podrijetla provode profiliranje putnika. Profiliranje provode posebno obučeni agenti sigurnosti, koji mogu u vremenu od jedne minute do jednog sata u intervjuu koji se bazira na faktorima ponašanja, rase, religije, mjesta putovanja i starosti putnika, detektirati prijetnju. Ovakva tehnika profiliranja s jedne strane naišla je na osudu institucija za ljudska prava, zbog diskriminacije putnika s obzirom na etničko podrijetlo. Međutim, s druge strane stručnjaci za sigurnost smatraju da je profiliranje putnika u zračnim lukama, iako ne posve sigurna, ipak metoda koja ima učinak na sigurnost, posebice kada se govori o terorizmu kao globalnoj prijetnji.

U smislu osoba koje provode profiliranje prije svega potrebno je spomenuti dileme pojedinih autora koji su se bavili ovom temom o tome tko bi trebao biti osoba koja provodi profiliranje. Profileri kako ih neki autori nazivaju (Rašić, Kovačević i Žarković-Palijan, 2012:279) i navode kako u svijetu još ne postoji jasna definicija o profileru, koje struke bi on trebao biti, niti koje su njegove sposobnosti i razina njegove edukacije. U tom smislu važno je spomenuti da profiliranje u osnovi predstavlja zahtjevan kognitivni proces donošenja odluke osobe koja provodi profiliranje. Ono se sastoji od postupka u kojem se prepoznaju obilježja sumnjivog ponašanja, te temeljem predviđanja donosi pretpostavka o mogućoj prijetnji. Različitost tehnika profiliranja očituje se u načinu na koji se prepoznaju takva obilježja. Tako primjerice *data profiling* kao osnovu koristi baze podataka, etničko profiliranje kao polazište uzima nacionalnost i vjeru putnika, profiliranje počinitelja kaznenog djela ponašanje počinitelja na mjestu događaja kaznenog djela.

Prema mišljenju agencije Europske unije za temeljna prava objavljenom u „Vodiču za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja“ iz 2010. godine možemo razlikovati promjenjiva i nepromjenjiva obilježja neke osobe. Pod promjenjivim obilježjima ljudi možemo smatrati primjerice njihovo ponašanje, sklonosti i navike, odnosno obilježja koja su vezana uz samu osobnost

određene osobe. Pod nepromjenjivim obilježjima ljudi ista agencija smatra etničko podrijetlo, dob ili spol neke osobe. Upravo razlikovanje promjenjivih i nepromjenjivih obilježja kod osoba nad kojima se provodi profiliranje važno je za konačni rezultat postupka profiliranja, jer navedena nepromjenjiva obilježja ne smatraju se kao adekvatni kriterij za profiliranje putnika, izuzev ako nisu kao takva navedena u opisu počinitelja točno određenog kaznenog djela za kojeg se pretpostavlja da će pristupiti graničnoj kontroli.

Dok je s jedne strane poznata činjenica o tehnici profiliranja putnika na temelju njihovog etničkog podrijetla, posebice prilikom prelaska granice ili nadzora u prometu, koje je već neko vrijeme u primjeni u nekim zemljama, manje je poznata činjenica da bi se granična policija u Hrvatskoj trebala služiti profiliranjem putnika rukovodeći se određenim indikatorima rizika, odnosno profiliranjem na temelju predviđanja. Takvi indikatori proizlaze iz analize rizika za graničnu policiju, a razlikuju se prema prijetnji koja je definirana u analizi rizika i za njih možemo reći da oni u principu predstavljaju određene informacije koje indiciraju na određeni rizični profil. Njihove karakteristike očituju se prije svega u odnosu na razine na kojima se analiza rizika donosi, odnosno radi li se o nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini.

3. Normativno određenje pojma profiliranja

Istražujući normativne akte na razini Europske unije, te one nacionalne kojima je regulirana vanjska i unutarnja sigurnost granica Europske unije, ne postoji pravni akt kojim je predviđeno što je to profiliranje, kome je dopušteno provoditi profiliranje, na koji se način ono provodi i koja su njegova eventualna ograničenja. U tom smislu, ne postoji niti akt koji eksplicitno nalaže obvezu provođenja postupka profiliranja putnika prilikom prelaska državne granice. Međutim, u Schengenskom katalogu Vijeća Europe iz 2009. godine koji se odnosi na preporuke i najbolju praksu o zaštiti vanjskih granica EU i readmisiji i koji kao takav nema obvezujuć karakter za nadležna tijela, moguće je pronaći preporuke koje se odnose na provođenje granične kontrole. U kontekstu obavljanja granične kontrole u prvoj liniji kontrole u katalogu se navodi kako bi cilj te kontrole trebalo biti profiliranje putnika, koje ne bi smjelo biti utemeljeno na diskriminaciji i na koje se nastavlja obavljanje druge linije kontrole. Ova preporuka svoje uporište nalazi u činjenici da nitko nije u mogućnosti, niti posjeduje takva tehnička sredstva i ljudske resurse s kojima bi mogao obavljati stopostotnu kontrolu nad svim osobama, niti je to moguće s obzirom na ograničenja koja proizlaze iz temeljnog prava Unije o pravu slobode kretanja. Za učinkoviti rad i otkrivanje počinitelja kažnjivih radnji na državnoj granici, u pravilu nužno je dobro procijeniti tko bi mogao biti rizična osoba nad kojom bi se trebala provesti daljnja kontrola, odnosno druga linija kontrole.

Drugom linijom kontrole u smislu Zakonika o schengenskim granicama odnosno Uredbe (EU) 2016/399 Europskog Parlamenta i Vijeća o Zakoniku Unije o pravima kojima se uređuje kretanje preko granica, smatra se daljnja kontrola koja se može provesti na posebnim mjestima udaljenim od mjesta na kojima se provode kontrole osoba. Iz ove definicije proizlazi da je prva linija kontrole ona u kojoj se provodi osnovna kontrola osoba i njihovih putnih isprava. Kako je to propisano u članku 8. stavku 3. iste Uredbe, osnovna kontrola (u prvoj liniji kontrole) sastoji od brze i jednostavne provjere, prema potrebi uporabom odgovarajućih tehničkih sredstava i pregledom u odgovarajućim bazama podataka informacija, isključivo o ukradenim, otuđenim, izgubljenim i poništenim ispravama, o važenju isprave koja ovlašćuje zakonitog nositelja za prelazak granice i o postojanju znakova krivotvorenja. Iz ovog normativnog određenja pojma osnovne granične kontrole može se zaključiti da bi se postupak provođenja profiliranja putnika trebao provesti u trenutku osnovne granične kontrole, odnosno da policijski službenik ima na raspolaganju svega nekoliko sekundi u kojima će donijeti odluku da je nad takvom potrebno izvršiti daljnju kontrolu.

Neki autori u istraživanju rizika za graničnu policiju (Vrđuka i Šabić, 2013:337) smatraju da s obzirom na ograničenost aktivnosti granične policije kapacitetima i zahtjevom za održavanjem protočnosti prometa, policijski službenici granične policije trebali bi pažljivo odabrati osobe, vozila i prtljagu nad kojima će se obaviti dodatnu kontrolu pri tome misleći da bi se takav odabir, odnosno odluka o provedbi dodatne kontrole, trebala temeljiti upravo na profiliranju na graničnom prijelazu, kojeg policijski službenici posebice oni sa višegodišnjim iskustvom provode kao neplaniranu aktivnost, koje ponekad nisu svjesni, a za njeno uspješno provođenje moraju imati određena znanja i određene vještine. Isti autori (Vrđuka i Šabić, 2013:337) navode da policijski službenik na graničnom prijelazu mora poznavati tipične kažnjive radnje koje se mogu identificirati, indikatore i profile rizika, metode prepoznavanja indikatora rizika, poznavati metode razotkrivanja, te imati profesionalne vještine ispitivanja. U kontekstu ovakvog utopijskog razmišljanja koje je sadržano djelomično i kroz Praktični priručnik za graničnu policiju Europske komisije, treba napomenuti da se za sada edukacija policijskih službenika granične policije koji obavljaju graničnu kontrolu u Republici Hrvatskoj provodi na tri razine: kroz opće policijsko obrazovanje, granični tečaj i dopunsko stručno usavršavanje iz određenih područja poslova granične policije koje provode multiplikatori granične policije na regionalnoj razini. Tek, na Visokoj policijskoj školi na specijalističkom diplomskom studiju kriminalistike, predviđeno je izvođenje nastave na temu profiliranja kroz izborni predmet, koje se u svojoj osnovi bavi tehnikama profiliranja na spoznajnoj razini, bez detaljnije razrade primjene.

Schengenski katalog također sadrži i preporuke o provođenju treninga za graničnu policiju na temu profiliranja kod obavljanja granične kontrole, koje se odnose na najbolju praksu kroz treninge o suzbijanju trgovanja ljudima i

profiliranju žrtava tog kaznenog djela. Međutim, za sada u Hrvatskoj u Planu policijskog obrazovanja koji se izrađuje za svaku kalendarsku godinu, nije predviđeno održavanje seminar u okviru dopunskog stručnog usavršavanja za graničnu policiju na temu profiliranja, već se edukacija provodi na spoznajnoj razini u okviru dopunskog stručnog usavršavanja na temu „Druga linija kontrole“.

4. Profiliranje rizičnih putnika pri obavljanju kontrole prelaska državne granice

U smislu nadzora državne granice za sada ne postoje razrađeni kriteriji prema kojima bi se obavljalo profiliranje putnika prilikom prelaska državne granice, već se to uglavnom svodi na usmjeravanje policijskih službenika na isključivo uočavanje tipičnih pokazatelja laganja, kao indikatore sumnjiva ponašanja odnosno rizika. Iako su istraživanja pokazala (Vrij,2000:2) kako su ljudi u principu uglavnom loši u detekciji laži.

Prije pojašnjenja na koji način i nad kime bi se moglo primijeniti tehniku profiliranja kod kontrole prelaska državne granice, potrebno je izvršiti raščlambu dva pojma, odnosno što predstavlja granična kontrola, što je njezin predmet i što se to smatra prekograničnim kriminalitetom. Uredba (EU) 2016/399 Europskog parlamenta i Vijeća o Zakoniku unije kojim se uređuje kretanje osoba preko granica u članku 2. t. 11. definira graničnu kontrolu kao kontrolu koja se provodi na graničnim prijelazima, kako bi se osiguralo da se osobama i njihovim prijevoznim sredstvima, te predmetnima koje posjeduju može odobriti ulazak u državno područje ili izlazak iz državnog područja država članica. Iz ove definicije zaključujemo da se kod prelaska državne granice može raditi o profiliranju osoba koje namjeravaju prijeći državnu granicu.

Istražujući pojam prekograničnog kriminaliteta u hrvatskoj literaturi ili nekom od javno dostupnih pravnih akata nije pronađena definicija ovog pojma. Jedino se u Zakonu o potvrđivanju ugovora o suradnji u sprječavanju i suzbijanju prekograničnog kriminala i povelje o organizaciji i djelovanju inicijative za suradnju u jugoistočnoj Europi – SECI regionalnog centra za suzbijanje prekograničnog kriminala iz 2000. godine, nalazi definicija prekograničnog kriminala koja navodi da su to sva kršenja ili pokušaji kršenja unutrašnjeg prava i propisa u cilju organiziranja, upravljanja, pomaganja ili omogućavanja djelatnosti međunarodnog kriminala. S obzirom na ovakvu definiciju koja datira iz davnih vremena, jasno je zbog čega često dolazi do jezične dileme u primjeni riječi prekogranični kriminal i kriminalitet.

Profiliranje putnika prilikom kontrole prelaska granice predstavlja postupak u kojem su integrirane tri faze:

- preliminarna procjena osobe,
- provjera isprave i baza podataka,
- intervju.

Preliminarna procjena ponašanja osobe, predstavlja svojevrsnu trijažu putnika neovisno o njihovoj boji kože, etničkom podrijetlu, vjeri ili socijalnom statusu, već isključivo na temelju sumnjivog ponašanja. Sumnjivim ponašanjem prilikom granične kontrole možemo primjerice smatrati pretjeranu kooperativnost, pasivnost, nervozu ili pretjeranu agresivnost putnika. Provjera putne isprave trebala bi se sastojati prije svega od provjere odgovara li putna isprava putniku koji se njome služi, valjanosti u smislu utvrđivanja mogućih znakova krivotvorenja, poznaje li putnik povijest svoje putne isprave i provjeru kroz dostupne baze podataka. Pitanja iz kratkog intervjua prije svega osnova su za utvrđivanje poznaje li putnik jezik putne isprave kojom se služi, odnosno zbog čega poznaje ili ne poznaje neki drugi strani jezik, koje je njegovo odredište i razlog putovanja. Slijedom ovoga policijski službenik trebao bi evaluirati informacije do kojih je došao i nakon toga odlučiti postoji li nešto što je potrebno dodatno razjasniti u daljnjoj kontroli.

U području nadzora državne granice najčešće kažnjive radnje (Vrduka i Šabić, 2013:338) predstavljaju nezakoniti prelasci državne granice, uporabom krivotvorenih i tuđih dokumenata, zlouporaba droga i oružja, trgovanje ljudima, krijumčarenje ukradene robe, pranje novca i terorizam. Nabrojane kažnjive radnje ujedno predstavljaju oblike prekograničnog kriminaliteta.

4.1. Profiliranje kao proces logike kod obavljanja granične kontrole

Granična kontrola podrazumijeva kontrolu osoba, prijevoznih sredstava i predmeta. Ona se u skladu sa važećim propisima obavlja na području graničnog prijelaza ili izvan njega i trebala bi se sastojati od kontrole u prvoj liniji i kontrole u drugoj liniji. Prva linija kontrole predstavlja prvi susret policijskog službenika sa putnikom, njegovim prijevoznim sredstvom i predmetnima koje on posjeduje.

U otkrivanju nepoznatog prekograničnog kriminaliteta (Gogou,2006:113) policijski službenik trebao bi prije svega poznavati opće indikatore rizika i tipični *modus operandi* svih oblika prekograničnog kriminaliteta. Uspoređujući ovakvu tvrdnju sa popisom kažnjivih radnji koje navodi Vrduka, postupak profiliranja više je nego zahtjevan kognitivni proces, jer osim kognitivnih sposobnosti zahtjeva i značajnu razinu znanja o kriminalistici i načinima počinjenja kaznenih djela vezanih uz državnu granicu.

Tehnika profiliranja putnika u kontekstu logike trebala bi se temeljiti na induktivnom i deduktivnom pristupu. Ovakav pristup profiliranju smatra se korisnim alatom u kriminalistici u Americi, međutim postoje i prijepori oko toga koji je pristup primjenjiviji i korisniji kod profiliranja. Ovakvu podjelu pristupa profiliranja preuzeo je i Centar za informacijske sigurnosti u svome dokumentu iz 2012. godine koji se odnosi na profiliranje Cyber kriminalaca gdje se navodi kako se profiliranje općenito dijeli na induktivno i deduktivno profiliranje. Induktivni pristup koji se temelji na pretpostavci i statistici i deduktivni pristup,

koji uključuje analizu ponašanja počinitelja na mjestu događaja kroz pronađene dokaze, sa svrhom općenite informacije o osobnosti počinitelja.

Ovakav pristup profiliranju primjenjiv je i prilikom obavljanja granične kontrole, s obzirom na podjelu granične kontrole, koja se može provesti u prvoj liniji i drugoj liniji kontrole. Induktivni pristup profiliranja putnika prilikom prve linije kontrole i deduktivni pristup profiliranju kod provođenja druge linije kontrole. Induktivno profiliranje kod obavljanja granične kontrole u pravilu može se provoditi kroz zaključivanje na temelju stečenog iskustva iz situacija koje su se pokazale točnim i uspješnim u otkrivanju sumnjivog ponašanja osoba, odnosno počinitelja kažnjivih radnji, dakle statistici, te deduktivnog zaključivanja o osobi i njenom ponašanju slijedom primjerice sumnji o njenoj putnoj ispravi, prijevoznom sredstvu ili prtljazi.

4.2. Induktivno profiliranje

Induktivno profiliranje temelji se na induktivnom zaključivanju, kod kojeg se iz premisa generalizira i donosi logičan i vjerojatan, ali ne i posve točan zaključak. Ono se temelji na promatranju karakteristika koje se pak temelje na pretpostavci i preliminarnoj generalizaciji, slijedom čega se razvija hipoteza, o tome da osobe određenog sumnjivog ponašanja u sličnim kažnjivim događajima odgovaraju sumnjivom ponašanju. Induktivno zaključivanje ima svoj određeni nedostatak, a to može biti pitanje generalizacije, odnosno stvaranja stereotipa. Ovakav pristup profiliranju ima veći stupanja rizika za osobu koja provodi profiliranje i za onu nad kojom se provodi profiliranje. Kod ovakvog pristupa profiliranja nije potrebno znanje forenzike ili psihologije jer se ono izvodi na temelju prethodnog iskustva i statističke analize, a njime se zaključuje o mogućem kažnjivom ponašanju. Specifična se opažanja o nekom slučaju (Slavičke i Doležal, 2012:161) uspoređuju sa sličnostima i razlikama u drugim slučajevima slične ili iste naravi, da bi ti drugi slučajevi služili za generalizaciju karakteristika. Kod induktivnog zaključivanja policijski službenik bi trebao moći na temelju prethodnog iskustva u radu, razviti dovoljnu razinu sumnje, odnosno hipotezu o tome da bi neka osoba mogla prema istim ili sličnim obilježjima sumnjivog ponašanja, biti počinitelj neke kažnjive radnje.

Prilikom obavljanja osnovne granične kontrole, policijski službenik može se služiti induktivnim profiliranjem putnika, odnosno sumnju proizašlu primjenom induktivnog zaključivanja, potvrditi provođenjem druge linije kontrole, nastavkom kroz deduktivno profiliranje pri čemu se usmjerava na pronalazak dokaza, koji će sumnju potvrditi ili opovrgnuti. Međutim, glavni nedostatak ovakvom pristupu očituje u tome što je u Hrvatskoj različita praksa o tome tko nad takvim sumnjivim putnikom ili njegovim prijevoznim sredstvom provodi daljnju kontrolu, pa u nekim slučajevima to radi isti policijski službenik, dok u drugom slučaju on to prepušta drugom službeniku koji je rasporedom

službe određen za provođenje druge linije kontrole. Najčešće, to su policijski službenici koji su prošli neki oblik međunarodnih edukacija na temu suzbijanja krivotvorenja isprava ili krijumčarenja vozila, odnosno policijski službenici za suzbijanje prekograničnog kriminaliteta, s obzirom da se na tim razinama edukacije više pažnje pridaje znakovima neverbalne komunikacije za otkrivanje sumnjivog ponašanja i općenito primjeni praktične psihologije u radu granične policije.

U fazi induktivnog profiliranja policijski službenici trebali bi se usmjeriti na promatranje i dekodiranje neverbalnih znakova koje pokazuje sumnjiva osoba, odnosno na prijenos informacija kroz facijalnu ekspresiju, odnosno izraze lica, gesta, pokreta, držanja tijela, glasnoće i boje glasa.

Bivši FBI agent za protuobavještajnu sigurnost Joe Navarro koji je svoju karijeru posvetio upravo neverbalnoj komunikaciji u svome priručniku za brzo čitanje ljudi, kao preporuku (Navarro,2008:7-21) navodi 12 bitnih činjenica koje treba imati na umu kod primjene profiliranja osoba:

1. imati jasan pogled i otvoren prostor,
2. očekujte od osobe ponašanje kojim se ona sama smiruje (sve što podrazumijeva dodirivanje dijela, češkanje nosa, radnje koje predstavljaju indikatore stresa, odnosno nervoze)
3. očekujete početnu nervozu osobe,
4. uvjerite osobu da se prva sama smiri,
5. uspostavite osnovu za dalje (stabilizirajte njeno ponašanje što je osnova za nastavak),
6. pronalazite kod osobe znakove povećane potrebe za smirenjem (neočekivane promjene u frekvenciji glasa)
7. pitajte, radite pauze i promatrajte reakcije osobe na vaša bitna pitanja,
8. budite fokusirani (postavljate pitanja koja su usmjerena na ono što želite saznati)
9. provjeravajte činjenice,
10. imajte na umu da stres dolazi i odlazi, osoba koja vas laže će i dalje dirati svoje tijelo, stezati usne i čeljust jer je i dalje nervozna,
11. izolirajte uzrok stresa (pretjerano ponašanje usmjereno na obmanu je ujedno i indikator stresa i indikator opuštanja),
12. smirivanje puno govori (indikator stresa pomažu za identifikaciju pitanja koja zahtijevaju dodatna pojašnjenja odnosno odgovore).

Čak i uz apsolutno uvažavanje ovih preporuka, otkrivanje istine ili obmane kroz neverbalnu komunikaciju, predstavlja naročito zahtjevan i rizičan posao. Ova spoznaja policijskim službenicima treba biti stalno na umu prije nego donesu zaključak o nekom kao mogućem počinitelju. Naime, donošenje odluke

o nekom kao prijeljnj, mođe se negativno odraziti podjednako na putnika i na policijskog službenika, koji kasnije mođe biti suočen s prituđbom na svoj rad. S obzirom na različite kognitivne sposobnosti policijskih službenika, njihovu razinu edukacije koje se podjednako odnose na kvalitetu verbalne komunikacije i na sposobnosti dekodiranja neverbalne komunikacije, profiliranje osoba ne bi trebalo biti prepušteno laicima bez adekvatnog dodatnog usavršavanja.

4.3. Deduktivno profiliranje

Deduktivno zaključivanje je postupak kod kojeg od općih spoznaja izvodimo istinite činjenice u nekom konkretnom slučaju. Prema tome pristup profiliranju kroz deduktivno zaključivanje o nekoj osobi je proces koji bi se trebao temelji također na logici, psihologiji i forenzici, ali prije svega kroz materijalne dokaze, jer u tom slučaju iz općenitih premisa polazimo prema manje općenitim zaključcima, u čemu nam pomađu materijalni dokazi. Deduktivno profiliranje (Slaviček i Doležal,2012:162) je racionalni proces koji ne ulazi u nepoznate pretpostavke. Policijski službenik primjenom ovog principa trebao bi prema određenom općenitom zaključku iz prethodne faze induktivnog profiliranja, primjerice pronalaskom nekog sumnjivog predmeta koji indicira na počinjenje neke kažnjive radnje, doći do istinitog zaključka o tome da je uzrok sumnjivog ponašanja osobe upravo u kažnjivoj radnji koju potkrepljuje pronađeni dokaz. Policijski službenik bi se trebao usmjeriti sa ponašanja osobe, prema sagledavanju cjelokupne situacije i temeljem zaključka iz prethodne faze i eventualno pronađenih dokaza, koji će potvrditi ili opovrgnuti zaključak iz induktivnog profiliranja, donijeti konačni zaključak o postojanju direktne povezanosti materijalnog dokaza i prethodnog ponašanja osobe, koje mu je u postupku induktivnog zaključivanja bilo sumnjivo. Kao jedan od plastičniji primjera primjene tehnike profiliranja metodom indukcije i dedukcije, možemo navesti primjer postojanja sumnje da se putnik prilikom prelaska granice sluđu krivotvorenom putnom ispravom. Naime, praksa pokazuje da sumnja o kažnjivoj radnji, odnosno upotrebi krivotvorene putne isprave prije svega proizlazi iz sumnjivog ponašanja osobe, a tek onda primjenom određenih tehničkih pomagala za utvrđivanje znakova krivotvorenja. Dakle, primjenom induktivnog profiliranja policijski službenik svoju sumnju o kažnjivom ponašanju temelji na osnovi ponašanja osobe, te naknadno o sumnji o predmetu koji osoba posjeduje, odnosno putnoj ispravi kojom se ona sluđu. Dakle, polazeći iz općenitih spoznaja o modalitetima krivotvorenja isprava, daljnjom kontrolom, odnosno provođenjem druge linije kontrole u postupku primjerice utvrđivanja elemenata krivotvorenja, pregledom prtljage i stvari koje osoba posjeduje primjenom tehnike deduktivnog profiliranja zaključit će o počinitelju kaznenog djela. Ovakav postupak profiliranja kognitivno je zahtjevniji za policijskog službenika jer osim poznavanja dijela forenzike, odnosno znakova krivotvorenja, zahtjeva i poznavanje tehnika vođenja intervjua.

5. Indikatori rizika potrebni za profiliranje

Indikatori rizika su (De Kerchov i Hohn,2016:310) ono što smanjuje potrebu za provjeru svake osobe koja prelazi granicu kroz raspoložive baze podataka. Također indikatori rizika (Vrđuka i Šabić,2013:338) predstavljaju one detalje koji prilikom granične kontrole omogućavaju identifikaciju rizika, odnosno upozoravaju da su pojedine osobe sumnjiva ponašanja povezane s prije navedenim kažnjivim radnjama. Postojanje indikatora rizika ne znači nužno da osoba predstavlja sigurnosni problem, ali što je više indikatora rizika to je veća vjerojatnost da se radi o rizičnoj osobi, predmetu ili pojavi. Ovi autori ih dijele na opće i posebne. Opći indikatori rizika su oni koji se u pravilu pojavljuju kod svih kažnjivih radnji bez obzira na način izvršenja, a posebni indikatori rizika su oni koji su usko vezani uz određeni način izvršenja kažnjive radnje.

Sumnjivim ponašanjem (Vrđuka i Šabić,2013:339) smatra se gledanje u pod, neprekidno pogledavanje u stranu, brzo treptanje i okretanje očima (nemir očiju), djelomično ili potpuno zatvaranje očiju, podignute ili spuštene obrve i uporaba sunčanih naočala. Neke osobe (Cajner Mraović i Bakić-Tomić,2000:146) reagiraju na strah da ne budu razotkriveni od strane policijskih službenika i pri tome navode znakove koji se odnose na njihovo držanje i pokrete tijela, mišićnu napetost po čitavom tijelu, spremnost na borbu, odnosno bijeg, prestrašeni izraz lica sa širom otvorenim očima, disanje koje je nepravilno, ubrzano i površno, glas koji je promjenjiv, nesiguran, nepostojan, plačljiv i zahtijevajući. Međutim, ove indikatore sumnjivog ponašanja uvijek treba uvijek sagledati u kontekstu čitave situacije, jer primjerice neki ljudi pokazuju strah prema policijskim službenicima bez posebne bojazni da budu razotkriveni u kažnjivoj radnji, jer je u osnovi nisu niti počinile, već iz nekog subjektivnog razloga reagiraju strahom prema policiji, što bi trebalo u principu utvrditi u provođenju daljnje kontrole i intervjua. Takvu kontrolu u pravilu bi trebali provoditi policijski službenici koji su dodatno osposobljeni za provođenje intervjua, provjere putnih isprava ili vozila s ciljem utvrđivanja znakova krivotvorenja ili policijski službenici za suzbijanje prekograničnog kriminaliteta. Njihova pažnja trebala bi biti usmjerena prema utvrđivanju odnosno detekciji promjena u ponašanju, u odnosu na ponašanje koje je putnik sumnjiva ponašanja pokazivao u prvoj liniji granične kontrole, te prema pronalasku dokaza o počinjenju kažnjive radnje.

Profiliranje kroz obavljanje intervjua trebalo bi se temeljiti na otkrivanju indikatora stresa, straha i obmane. Neki od indikatora stresa mogu biti drhtanje, jak miris tijela, znojenje ruku, ponavljajuće dodirivanje tijela, ubrzano disanje, izbjegavanje kontakta očiju, pretjerano znojenje koje nije u skladu s okolinom, indikatori straha mogu biti hladan i prodoran pogled, široko otvorene oči, kruto držanje i minimalni pokreti tijela, dok indikatorima obmane možemo smatrati zbunjenost i dezorijentiranost, uz izjave o nerazumijevanje postavljenih pitanja, promjena visine glasa, izbora riječi, odgođeni odgovori na pitanja,

omalovažavanje značajnih činjenica pri odgovaranju na pitanja, stalne pritužbe na provođenje kontrole, česti ne odgovori, nedostatak detalja primjerice o svrsi putovanja, drhtanje glasa, drzak i bezobrazan stav bez poštovanja autoriteta.

6. Prijepori i općeniti rizici vezani uz profiliranje

Istražujući tehniku profiliranja i njemu primjenu, za što je motiv prije svega bila činjenica da postoji vrlo malo literature o načinu na koje bi se ono moglo provoditi, neovisno o tome radi li se o kako ga neki autori nazivaju kriminalističkom profiliranju ili profiliranju putnika na državnoj granici, zaključak je da najviše prijepora proizlazi iz činjenice da ne postoji dovoljno znanstvenih istraživanja o uspješnosti primjene ove tehnike općenito, tako i za potrebe kriminalističkog istraživanja, te u činjenici da ne postoje kriteriji kojim bi bilo određeno tko može biti osoba koja provodi profiliranje i koja bi trebala biti razina znanja potrebnog za primjenu takve tehnike. Psiholozi i psihijatri smatraju kako je profiliranje osoba prije svega pitanje njihove struke i da ne bi trebalo izlaziti iz tog područja, a da je samo zahvaljujući popularnosti televizijskih serija o uspješnim profilerima, profiliranje postalo tehnika kojom se sada stihijski služe svi. Druga strana, na kojoj se nalaze pripadnici snaga zaduženih za borbu protiv kriminala, mišljenja su kako je ipak iskustvo u borbi protiv kriminala ono što je presudno za adekvatnu procjenu i zaključivanje o tome je li nečije ponašanje sumnjivo i povezano s kažnjivom radnjom.

Iako se tehnika profiliranja primjenjuje svakodnevno od toga da veliki trgovački lanci profiliraju potrošače kroz njihove kupovne navike, poslodavci svoje buduće zaposlenike, istražitelji i policijski službenici kriminalce, primjena ove tehnike još uvijek je upitna upravo iz razloga što nisu razjašnjeni i definirani jasni kriteriji kompetencija profileri i njihovih postupka. Primjena ove tehnike od strane osoba koje se samo oslanjaju na svoju intuiciju i zaključivanje o ljudima kroz stereotipe, pri tome misleći da posjeduju posebne sposobnosti, predstavlja naročiti rizik za osobe neovisno o njihovoj procesnoj ulozi. Tako svaka osoba pa i policijski službenik s nedovoljno znanja i iskustva, koji se služi ovom tehnikom i koji se može naći u zamci vlastite percepcije, može biti izložen riziku pritužbi na rad, dok osoba nad kojom se provodi profiliranje od nestručne osobe, može biti nepotrebno izložena poniženju i diskriminirajućem postupku.

Rizik zaključivanja na premisama već davnih godina prepoznao je i utemeljitelj kriminalistike Hans Gross koji navodi u najpoznatijem djelu kriminalistike „Priručnik za istražne suce, policajce i odvjetnike“ (Gross, Adam i Adam Collyer, 1847-1915:22) i prepoznaje kako bi tisuće pogrešaka svakog opisa bilo izbjegnuto kada ljudi ne bi temeljili svoje zaključke na premisama koje su iznijeli drugi, uzimali kao činjenicu ono što je tek mogućnost ili kao stalno ponavljajući događaja ono što je zapaženo jednom.

Upravo zamke koje sa sobom nosi vlastita ili tuđa percepcija u kontekstu

rizika primjene tehnike profiliranja ističu se stereotipi, odnosno generaliziranje na koje nas navode naša kognitivna uvjerenja o obilježjima ljudi i objašnjenju njihovog ponašanja. Primanje informacija (Orloff,2014) ne bi se trebalo temeljiti na filtriranju kroz osobna uvjerenja i vlastite emocije. Tako generaliziranje o osobi na temelju njene nacionalnosti, rase ili vjere predstavlja u osnovi diskriminacijsko etničko profiliranje, što ni u kome slučaju ne može i ne smije biti isključivi kriterij za kategorizaciju i sumnjivo ponašanje, već je pažnju potrebno usredotočiti na ponašanje osobe, koje ne obuhvaća njezin fizički izgled, a njeno ponašanje potrebno je sagledati u kontekstu cjelokupne situacije.

Jedan od rizika predstavlja i zamka koja se pojavljuje uslijed nedostatka vremena odnosno stvaranje kognitivnih prečaca uslijed čega dolazi do tzv. iluzorne korelacije ili kognitivne pogreške (Roy,2011:11) koja nastaje kada mislimo da postoji povezanost između dva događaja koja to nisu, odnosno da vidimo korelacije tamo gdje one ne postoje, posebice ako se neki događaj istaknuo kao važan.

U tom smislu policijski službenici koji se služe tehnikom profiliranja, trebali bi voditi računa o svom kognitivnom kapacitetu i preispitati vlastitu sklonost predrasudama kod donošenja općenitog zaključka o ponašanju neke osobe. Kako bi se izbjeglo takvo zaključivanje osoba koja provodi profiliranje morala bi imati prije svega, izvrsno analitičko razmišljanje, dobre vještine verbalne i neverbalne komunikacije, sposobnost analiziranja podataka iz baza podataka, te poznavati modalitete prekograničnog kriminaliteta. Govoreći o kompetencijama osobe koja primjenjuje profiliranje (Turvey,2008:40) smatra se kako mnogi profileri uživaju u sugestiji da pripadaju u intelektualnu elitu koja ima posebna znanja i sposobnosti, zbog čega to ohrabruje gledište da je profiliranje umjetnost, a ne znanstveni proces (Slaviček i Doležal, 2012:156).

Zaključna razmatranja

Unatoč činjenici da profiliranje počinitelja nije nova tehnika u kriminalistici, jer se u nekim dijelovima svijeta primjenjuje još od 19. stoljeća, u nekim zemljama, pa tako i u Hrvatskoj o njoj se još uvijek relativno malo zna. Naročito, kada se govori o profiliranju putnika prilikom kontrole prelaska državne granice. Iako je uobičajen alat kriminalista, prije svega u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje primjena olakšava rad tijelima kaznenog progona u otkrivanju počinitelja kaznenih djela i sumnjivog ponašanja, ova tehnika zasigurno još neko vrijeme neće biti na razini uspjeha forenzike kod otkrivanja kaznenih djela i počinitelja, niti će se iskristalizirati standard razine znanja i kompetencija za policijske službenike koji bi se trebali služiti ovom tehnikom, zbog prijepora i rizika vezanih uz osobe koje se njome služe.

Svakako bi za bolje razumijevanje tehnike profiliranja, kao nove metode u kriminalistici u Hrvatskoj trebalo provesti značajnije empirijsko istraživanje

o tome, koja je razina znanja policijskih službenika i istražitelja o ovoj tehnici, koliko je ona prisutna u svakodnevnom policijskom radu, te nadasve koji je njezin doprinos kod otkrivanja počinitelja kažnjivih radnji i razjašnjavanja pojedinih kaznenih djela, u odnosu na ostale metode. I dok je s jedne strane dio javnosti i mišljenja kako nije upitna upotrebljivost u policijskom radu i otkrivanju počinitelja kaznenog djela, drugi dio je mišljenja kako su potrebne još godine istraživanja o pozitivnom aspektu primjene ove tehnike kod otkrivanja počinitelja kaznenih djela i njene stvarne koristi, te da je njeno prihvaćanje kao nove metode u radu istražitelja vrlo upitno.

U svezi profiliranja putnika na temelju njihovog etničkog podrijetla prilikom kontrole prelaska granice, uglavnom je poznata činjenica koja se spominje u negativnom kontekstu njene primjene i za sada jedino raspoloživo za graničnu policiju je preporuka o načinu kako profiliranje ne bi trebalo provoditi. Ono što je naročito važno za primjenu tehnike profiliranja neovisno o tome radi li se o kriminalističkom profiliranju ili profiliranju putnika, iznad svega je različiti stupanj kompetencija policijskih službenika i istražitelja, te pitanje kvalitete njihove edukacije i specijalizacije na ovu temu, posebice može li takva osoba unutar sustava biti bilo tko ili je takvoj osobi potrebno priznati posebnost ili u smislu kazneno-procesnog prava, dati takvu ulogu vještaku ili državnom odvjetniku.

Osim toga u kontekstu primjene ove tehnike kod obavljanja kontrole prelaska granice jedan od većih izazova pred kojim će se uskoro naći Hrvatska, je buduća najduža schengenska granica. Upravo zbog sigurnosnog izazova buduće schengenske granice, u smislu tranzitnog položaj Republike Hrvatske i modaliteta prekograničnog kriminaliteta, nameće se i potreba i za ozbiljnijim pristupom kroz strateški dokument, odnosno analizu rizika prema primjeni i razvoju ove tehnike, a prije svega s ciljem inhibicije prekograničnog kriminaliteta. Međutim, ona svakako treba imati širi kontekst od profiliranja na temelju etničkog podrijetla putnika, koje u osnovi osim ako se ne radi o navođenju etničkog i vjerskog podrijetla u opisu osobe osumnjičene za konkretno kazneno djelo, predstavlja diskriminaciju i kršenje ljudskih prava.

Nadalje, suočavanje s čestim migrantskim krizama na području Europske unije i rastućom problematikom terorizma, čestim medijskim konstrukcijama društvene zbilje kojima se dodatno pojačavaju predrasude o mogućem sumnjivom ponašanju, isključivo zbog nečijeg podrijetla i vjere, jedan je od osnova od koje bi trebalo krenuti u ozbiljnije istraživanje i edukaciju policijskih službenika, odnosno jačanju kognitivnih sposobnosti i kompetencija u primjeni ove tehnike kao nove metode u njihovom svakodnevnom radu.

U Hrvatskoj, pa i ostatku država unutar Europske unije, za sada postoji vrlo malo stručne literature na temu profiliranja i ukoliko ostane na tome, te bez jasnih kriterija o načinu provođenja, posebice s obzirom na njenu primjenu kod kontrole prelaska granice, ova tehnika će i dalje biti još daleko od toga da postane općeprihvaćenom metodom policijske struke.

Literatura

Knjige i članci

1. Bourque, J., LeBlanc S., Utschneider A., Wright, C.(2009). The Effectiveness of Profiling from a National Security Perspective, Canadian Human Rights Commission,
2. Cajner Mraović, I., Bakić-Tomić, Lj. (2000). Neke preporučene strategije komuniciranja s nasilnicima, Kriminologija i socijalna integracija, 8/1-2,
3. Gogou, D. (2006). Towards A European Approach on Border Management: Aspects Related to the Movement of Person, objavljeno u Borders and Security Governance: Managing Borders in a Globalised World,
4. Gross, Hans, Adam J. tr., and Adam Collyer John (1847-1915). Criminal investigation, a practical handbook for magistrates, police officers and lawyers,
5. De Kerchove and Christiane Hohn,(2016). The Regional Answers and Governance Structure for Dealing with foreign Fighters: the Case of the EU objavljeno u Foreign Fighters under International Law and Beyond,
6. Dinant, JM., Lazaro, C., Pouillet Y., Lefever,N. and Rouvroy A. (2008). Application of Convention 108 to the profiling mechanism, Final version, Strasbourg
7. Navarro, J. and Karlins M.(2008). What Every Body Is Saying,
8. Slaviček, I. , Doležal, D. (2012). Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Vol.48 No.2. Kriminalističko profiliranje,
9. Orloff, Judith (2014). The Ecstasy of Surrender: 12 Surprising Ways Letting Go Can Empower Your Life, Hay House UK,
10. Rašić,H., Kovačević, D.,Žarković Palijan, T. (2012). Profiliranje počinitelja ubojstava Polic. sigur. (Zagreb), godina 21. broj 2,
11. Roy, A. (2011). Distinctiveness based illusory correlations of social stimuli: effects on memory and time, Université du Québec à Montréal,
12. Turvey, B. (2001). Criminal profiling. San Diego, CA: Elsevier Academic Press

13. Vrđuka, A.; Šabić, I. (2013). Primjena analize rizika Polic. sigur. (Zagreb), broj 3.
14. Vrđuka, A. (2009). Operativna analiza rizika u sustavu upravljanja granicom, Polic. sigur. (Zagreb), broj 3.
15. Vrij, A. (2000). Detecting lies and deceit, The Psychology of Lying and the Implications for Professional Practice, Chichester: John Wiley & Sons,
16. Zarse, Nancy (2014). Police Profiling, Encyclopedia of Criminal Justice Ethics/Bruce A. Arrigo, University of North Carolina,

Internet izvori

1. Profiliranje Cyber kriminalaca, Centar informacijske sigurnosti, 2012. stranica 5 <http://www.cis.hr/dokumenti/profiliranjecyberkriminalaca.html> - preuzeto, 16.04. 2016.
2. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> - preuzeto 01.06.2016.
3. Za učinkovitiji rad policije vodič za razumijevanje i suzbijanje diskriminatornog etničkog profiliranja, Agencija Europske Unije za temeljna prava, 2010. Luksemburg https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1133-Guide-ethnic-profiling_HR.pdf - 16.04.2016 .

Pravni propisi:

1. Uredba (EU) 2016/399 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama) (kodifikacija)
2. Zakon o potvrđivanju Ugovora o suradnji u sprječavanju i suzbijanju prekograničnog kriminala i Povelje o organizaciji i djelovanju inicijative za suradnju u jugoistočnoj Europi - SECI Regionalnog centra (SECI Centra) za suzbijanje prekograničnog kriminala, NN 11/2000.

SUMMARY:

USE OF THE PROFILING TECHNIQUES IN CRIMINALISTIC WITH REFERENCE TO THE BORDER CONTROL AND SUPPRESSION OF CROSS-BORDER CRIME

The activity of border guards as a specialized unit of the Ministry of Interior implies control of state border which consists of checks of persons and state border surveillance. Although considered as a specialized activity, border guards perform border control as an activity aimed at preventing and detecting crimes and offenses and finding the perpetrators. When it comes to the investigation of criminal offences, it should be stressed out that because of specificity of action that border guards perform, the extent is not the same as in the case of the criminal police. That, of course, does not mean that the border guards should not use modern methods in the study and prevention of criminal offenses. While performing their duties, border guards (with different levels of education, cognitive abilities and motivation) in their daily work use all available police methods and they could also know how to use profiling techniques, in process of discovering the perpetrators of crimes and offenses, and the victim of certain crimes. Although the focus of this article has a broader context, the purpose of it is to clarify the public controversy regarding the profiling, its complexity and possible risks for innocent citizens and how the process of profiling at the state border crossing point should not be implemented on the basis of ethnic origin. The border guards in accordance with the risk analysis of the border police are obliged to have knowledge of risk indicators, which are base for conducting the profiling of passengers, with the aim of discovering the perpetrators of crimes and offenses related to the state border. Due to a lack of education the profiling is often carried out solely on the basis of intuition, which border guards sometimes are not even aware of.

Keywords: *profiling, risk indicators, control, crime, border, border guards.*